

UDK 633.1(497.5 Dubrovnik)"13"
Prejeto: 7. 11. 2005

Oskrba Dubrovnika z žitom v 14. stoletju

IGNACIJ VOJE

dr., redni prof. v pokoju, Pražakova 14, SI-1000 Ljubljana

IZVLEČEK

S Petrom Ribnikarjem sva seminarsko nalogo pri prof. dr. Gregorju Čremošniku "Prehrana Dubrovnika (žito, meso, vino, sir) od 1324–1360" obdelala na podlagi zapisnikov zasedanj Velikega in Malega sveta. Objavljam odlomke iz najine seminarske naloge, ki sem jih sintetiziral. Zajel sem naslednja poglavja: postopki pri nabavljanju žita, načini pridobivanja sredstev za nakup žita, razdeljevanje žita med prebivalstvo. Izven tega sklopa sem posebej obdelal primer tujca v Dubrovniku, Bencia del Buona iz Firenc, ki se je v prvi polovici 14. stoletja vključil v oskrbo z žitom. Zaradi dobre organizacije preskrbe s prehrano, predvsem z žitom, so dubrovniški prebivalci redkokdaj doživljali katastrofalne lakote.

KLJUČNE BESEDE: žito, sindiki, oskrba, Mali svet, star, žitna skladišča-rupe

ABSTRACT

THE PURVEYANCE OF DUBROVNIK WITH CEREALS IN THE 14TH CENTURY

Under the supervision of professor D. Sc. Gregor Čremošnik, Peter Ribnikar and I have together done the research paper "The alimentation of Dubrovnik (cereals, meat, wine, cheese) from 1324–1360" on the basis of the written records of the minutes of the sessions of the Great and Small Council of Dubrovnik. Herein I am publishing the fragments from our research paper, which I have synthesized. I included the following chapters: the procedures for purchasing the cereals, the methods used for the acquirement of the funds for the purchase of the cereals, the distribution of the cereals among the population. Besides this rounded up segment, I have done a particular research study concerning the case of a stranger in Dubrovnik, Bencio del Buona from Florence, who became engaged in the purveyance of the cereals for Dubrovnik in the first half of the 14th century. Owing to the good organization of the food supply, above all the supply of the cereals, the population of Dubrovnik very rarely experienced the catastrophic hunger.

KEY WORDS: cereals, syndics-legal advisers, purveyance, Small Council, old, store-houses for cereals-holes

S slavljenecem Petrom Ribnikarjem sva se srečala v seminarju Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete v jeseni leta 1946 po vpisu na ljubljansko univerzo. V ponedeljek, 21. oktobra, so se začela predavanja in popoldne ob 16. uri je bil seminar prof. dr. Gregorja Čremošnika. Predavalnica v NUK-u je bila povsem zasedena. Bruci smo napeto pričakovali, kako bo potekal seminar. V predavalnico je stopil prof. Čremošnik, sloke postave, strogega, koščenega obraza.

Med nas je razdelil besedila in naznanil, da bomo brali in komentirali neko latinsko besedilo. Povprašal je še, ali zna kdo grško. Javila se je slušateljica Julka Marinič, ki je edina obvladala grščino. Čremošnik ji je dal takoj krajši odlomek, ona pa ga je tekoče prevedla. Prof. Čremošnika je ta preizkus zelo vzradostil. Toda kljub temu nas je podučil, da bomo pri njegovih seminarjih obravnavali predvsem izbrana latinska besedila, prav tako bomo morali izdelati seminarske na-

loge na podlagi latinskih virov. To je povzročilo pravo paniko med slušatelji, saj je malokdo iz srednje šole prinesel ustrezno znanje latinščine. Pri naslednjem seminarju prof. Čremošnika se nas je zbralo le kakih 15 slušateljev. Velik del brucev se je namreč iz zgodovine prepisal na geografijo ali kako drugo študijsko smer na Filozofski fakulteti. S Petrom sva ostala na zgodovini, čeprav se Peter na srednji šoli ni učil latinščine, jaz pa sem jo imel le v skrajšanem obsegu. Prav sodelovanje na tem področju naju je zblížalo in spoprijateljilo.

Prof. Gregor Čremošnik je za seminarske naloge (ki so bile takrat obvezne pri vsakem profesorju) razdeljeval teme, povezane z vsakdanjim življenjem srednjeveškega Dubrovnik. Gradivo za nalogo je predstavljalo tiskano latinsko gradivo Dubrovniškega arhiva. S Petrom sva si izbrala naslov "Prehrana Dubrovnik (žito, meso, vino, sir)". Preučiti sva morala zapisnike zasedanj Velikega in Malega sveta. Sam sem prevzel obdobje od 1324. do 1348, Peter pa od 1348. do 1360. Ta delitev pa je bila samo navidezna, v resnici sva skupaj potem obdelala celotno snov in jo v strnjeni obliki izročila prof. Čremošniku kot skupni elaborat. Moram reči, da sva se kar precej namučila, preden sva obvladala sicer stereotipni jezik zapisnikov svetov. Pri prevajanju in razumevanju zapisnikov, ki so bili napisani v latinskem jeziku, nama je precej pomagal zelo dober "latinec", že pokojni kolega Miroslav Pahor. Pozimi leta 1948 sva se na njegovem domu uvajala v arhivsko raziskavo. Takrat nisem pomislil, da mi bo pozneje, po diplomi dubrovniška srednjeveška zgodovina postala življenjsko delo in da bom mesece in mesece preždel v Dubrovniškem arhivu in zbiral gradivo za doktorsko disertacijo ter pozneje za številne študije in razprave. Tudi Peter si verjetno ni predstavljal, da bo po B-diplomi leta 1950 izbran in poslan na enoletni arhivski tečaj v Dubrovnik, da bi se usposabljal za poznejšega odličnega arhivarja. Čeprav sva se po diplomi strokovno usmerila vsak na svoje področje, sva ostala prijateljsko in strokovno povezana še naprej. Peter me je večkrat opozoril tudi na gradivo v Arhivu R. Slovenije. To me je pritegnilo in sem ga vključil v poznejše znanstvene raziskave. Tako sem z njegovo pomočjo še kot študent začel preučevati urbarje logaškega gospostva in obdelal razvoj kajžarstva. Iz zbranega gradiva je najprej nastala seminarska naloga pri prof. dr. Milku Kosu, pozneje pa predelana, objavljena v Zgodovinskem časopisu – Kosovem zborniku (ZČ, letnik VI–VII, Ljubljana 1952–53, str. 650–660). Opozoril me je tudi na gradivo o turških ujetnikih v slovenskih deželah, tako da sem ga potem v obliki referata predstavil na V. kongresu jugoslovanskih zgodovinarjev na Ohridu leta 1969 (objava v JIČ-u, br. 1–2, Beograd 1969, str. 38–42).

Naj se vrnem k seminarski nalogi "**Prehrana Dubrovnik**". Naloga sicer ne predstavlja zaokroženega raziskovalnega dela. Zbrano gradivo sva skušala razvrstiti časovno in tematsko po posameznih poglavjih. Naj jih naštejemo: nabava žita, izvoz žita, razdeljevanje žita in preostali odloki. Na podoben način sva obdelala še meso, vino in sir, vendar manj razčlenjeno. V krajšem uvodu sva prikazala politični razvoj Dubrovnik v 14. stoletju, nato podala pregled dubrovniških mer in denarja ter predstavila določbe o prehrani v dubrovniškem statutu. Ker sva prišla v seminarski nalogi do nekaterih zanimivih sklepov v zvezi s prehrano Dubrovnik v 14. stoletju, bom skušal te predstaviti v prispevku za Ribnikarjev zbornik. Celovitega prikaza omenjene problematike v zgodovinoisju namreč še ni. Raziskovalci srednjeveškega Dubrovnik so se posvečali predvsem trgovini z žitom in vinom.¹

Dubrovniška komuna je ležala na kamnitem in neplodnem območju ter ni mogla prehraniti prebivalstva. Zato so morali Dubrovčani iskati hrano zunaj svojega območja. Pasivnost dežele so nadomestili s prihodki od trgovine. Redke države tedanjega časa so preskrbi z najnujnejšimi življenjskimi in prehranskimi potrebščinami posvečale toliko pozornosti kot prav dubrovniška komuna, pozneje Dubrovniška republika. Da bi bila prehrana prebivalstva zadovoljiva, je dubrovniška oblast zelo dobro organizirala nabavo in razdeljevanje živil, predvsem žita. V Dubrovniku so še posebej skrbeli, da so se vsako leto pravočasno oskrbeli z zadostnimi količinami žita. Ta naloga je bila zaupana posebnim uradnikom – trem plemičem, ki so jih izvolili vsako leto. V obdobju, ki sva mu s kolegom Ribnikarjem posvetila, je Dubrovnik priznaval vrhovno oblast Beneške republike (od 1204–1358).

Podlago za najino seminarsko nalogo so predstavljali zapisniki zasedanj dubrovniških svetov, predvsem Velikega in Malega sveta.² O *oskrbi z žitom* je tekla razprava v Velikem svetu. Pogosto so bili sproženi različni predlogi o količini žita, potrebnega za oskrbo mesta. Naj navedem dva primera. 21. avgusta 1326 sta bila predstavljena svetnikom dva predloga: 1. da se knez in Mali

¹ Dušanka Dinić-Knežević, Trgovina žitom u Dubrovniku u XIV veku, Glasnik Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, X, 1967, str. 79–131; ista, Trgovina vinom u Dubrovniku u XIV veku, GFFN, IX, 1966, str. 39–84; Bogumil Hrabak, Dubrovački izvoz žitarica iz Osmanlijskog carstva u XIV, XV i XVI veku, Priština 1971; isti, Učešće Katalonaca u dubrovačkom prometu zrnastom hranom, solju, metalima, koraljima i kreditima (do 1520), Anali ZPZDK, XXII–XXIII, Dubrovnik 1985, str. 41–77.

² Monumenta spectantia historia slavorum meridionalium (MSHSM) vol. XXIX, Monumenta Ragusina – Libri reformationum, tomus V, Zagreb 1897 (cit. XXIX); MSHSM, vol. X., MR tom I, 1879 (cit. X); MSHSM, vol. XIII, MR tom. II, 1882 (cit. XIII).

svet svobodno pogodita s katerokoli osebo ali družbo za nakup 2000 salm³ dobrega, novega žita po najugodnejši ceni in do tistega roka, ki ga bodo določili prodajalci; 2. da se kupi samo 1500 salm žita. Izglasovan je bil prvi predlog (XXIX, str. 217). Podobno je bilo 3. avgusta 1332. leta, ko je bil izglasovan tudi prvi predlog, torej za nakup 1500 salm novega, dobrega žita, odklonjen pa drugi predlog za nakup le 1000 salm (XXIX, str. 358). V vseh primerih so za izvršitev te naloge v Velikem svetu pooblastili kneza in Mali svet. Pogajala sta se s prodajalci žita (posameznimi trgovci ali družbami trgovcev) o terminu dostave in ceni, ali natančneje, do tistega termina in za tisto ceno, za katero se bodo lahko najbolje pogodili (XXIX, str. 211, 217–1326). Knez in Mali svet sta dobila proste roke za nakup žita po navadi za krajšo dobo. Navadno je Veliki svet sklepal o pooblastilu knezu in Malemu svetu julija, avgusta ali septembra, s pripombo, da mora biti žito kupljeno do praznika sv. Mihaela, t. j. do 29. septembra (XXIX, str. 395; X, str. 157). Kaže, da v tridesetih letih 14. stoletja ni bilo težav z nakupom žita, predvsem v Italiji. Podobno je bilo leta 1343. To lahko razberemo iz sklepa Malega sveta na podlagi reforme, ki je bila sprejeta v Velikem svetu 6. aprila leta 1342. V njem je bilo rečeno, da nobena oseba, niti Dubrovčan niti tujec, ne sme na noben način uvažati v Dubrovnik ali njegov distrikt po morju ali kopnem pšenice ali ječmena v mesecu juniju, enako tudi julija. Od 1. avgusta dalje pa lahko vsakdo uvažata žito, ne sme pa tega žita prodajati do 15. avgusta; od tedaj ga lahko prosto prodaja (X, str. 137). Če je bilo žita dovolj in letina dobra, so zasebniki z njim lahko prosto razpolagali in ga tudi prodajali.

Pomanjkanje žita je bilo vidno iz pogodb, ki jih je Mali svet sklepal s trgovci. Tako je 31. julija 1344 Veliki svet pooblastil kneza in Mali svet, da se lahko brez omejitev z vsakim dogovarjata za uvoz žita do praznika sv. Mihaela, če želita ustvariti večje zaloge. (XXIX, str. 157). Zato je 4. avgusta knez pooblastil dubrovniškega trgovca Luko de Gamba, da mora pripeljati iz Apulije 1500 starov⁴ žita v Dubrovnik. Če bi bil nakup žita v Apuliji prepovedan, pa ga mora uvoziti iz Spinarece, Neretve ali Konavelj (X, str. 158). Ker je Luka de Gamba sporočil, da ne more dobiti pšenice v Apuliji, kot se je obvezal, mu je Veliki svet dovolil, da namesto omenjenih 1000 starov pšenice lahko pripelje v Dubrovnik iz Apulije 1500 starov boba in ječmena (X, str. 163). Oskrba z žitom je bila verjetno leta 1346 zelo kritična. Že omenjeni Luka de Gamba se je

20. junija obvezal dubrovniškemu knezu, da bo pripeljal ali dal pripeljati na svoje stroške 1500 starov žita. Če žita ne bi mogel pripeljati v Dubrovnik, bo plačal dubrovniški občini 3 groše kazni za vsak star, ki ga ne bo pripeljal. Za vsak star, ki ga bo pripeljal, pa mu bo morala občina dati 12 folarjev za nagrado. 10. julija je napovedal nakup 818 starov žita (X, str. 234). Ponojnovno se je 31. julija dubrovniškemu knezu obvezal, da bo pripeljal ali dal pripeljati na svoje stroške in svoje tveganje 2000 starov žita, in to na tak način: za 1000 starov takoj z ladjo, ki bi jo poslal v Apulijo, ter za 1000 v prvi polovici meseca septembra, in to novega žita. Zahteval pa je nekatere olajšave in določeno nagrado (X, str. 235). Ker so se poleg Luke de Gamba obvezali tudi drugi trgovci, je Mali svet sklenil, da vsi tisti, ki niso v celoti izpolnili obveze, plačajo kazen 3 grošev za vsak star, ki ne bo pripeljan (X, str. 239). Pomanjkanje žita je moralo biti v avgustu zelo kritično. 31. avgusta je namreč Mali svet sklenil poslati pismo Vitu Gastaldiću, ki je imel ugled pri kupovanju žita, da lahko kupi žito za 14 grošev za star in ne dražje, lahko pa tudi za 18 grošev za star, vendar naj najprej pokupi vse žito, kar ga lahko dobi ceneje. Ko bo pokupljeno cenejše žito, naj razglasi, da plača on sam 18 grošev za star tistemu, ki ga hoče pripeljati v Dubrovnik. Posebno prijateljsko pismo je bilo poslano plemenitemu Nikolaju Buči, protovestiarju (ministru za finance) carja Dušana Silnega,⁵ ker je Dubrovniku primanjkovalo žita in ga je občina potrebovala. V pismu je sicer navedeno, da bi ga občina sicer lahko kupila na Siciliji, vendar naj ga Nikolaj Buča raje kupi v bližnji "Sclavoniji" (Srbija). Kupi naj 5000 starov žita za prodajo. Pismo je Mali svet poslal tudi Miku Binčuliću in Marku Benešiću. Šla naj bi k omenjenemu Nikolaju Buči ter pospešila nakup. Sklenila naj bi pogodbo za nakup žita za manj kot 20 grošev za star. Vse stroške, ki bi jih imela na poti, naj bi poravnal Mali svet (X, str. 241).

Kriza se je nadaljevala do konca leta 1346. 18. oktobra je Mali svet po pooblastilu Velikega sveta sklenil, da lahko vsaka oseba pripelje pšenico v Dubrovnik v naslednjih dveh mesecih, pri tem pa je zagotavljal določene olajšave (X, str. 245). Na pomoč je priskočil tudi bosanski ban Tvrtko I. 8. novembra je odposlanec bana Bistius Bunić (de Bona) obvestil dubrovniškega kneza in Mali svet, da bo ban poslal v Dubrovnik 2000 starov žita, in sicer 1400 ali 1500 starov, ko se bo vrnil v Neretvo, in to takoj, ko bo mogoče, preostalo pa naj bi poslal do božiča. Postavil pa je pogoj – knez naj bi mu posodil 600 zlatih dukatov iz občinske blagajne, in to v osmih dneh po

³ Salma odgovarja enemu konjskemu bremenu = 300 litrov. M. Rešetar, *Dubrovačka numizmatika, Sremski Karlovci 1924*, str. 107–108.

⁴ Star je votla mera za žito = 98,405 litra. M. Rešetar, n. d., str. 107–108.

⁵ Konstantin Jireček, *Istorija Srba, I.*, Beograd 1952, str. 293. Predstavniki kotorske plemiške rodbine Buča, so igrali pomembno vlogo kot finančniki na srbskem dvoru.

izročitvi prve količine žita. Omenjeno žito bi bilo treba prodajati v Dubrovniku na dveh stojnicah, na dubrovniški in banovi, to pa toliko časa, dokler ne bi občina dobila vrnjenih 600 dukatov. Potem bi lahko ban prosto prodajal žito. Ban naj bi dobil za nagrado 1 groš za star. Če Bistius ne bi priskrbel žita do omenjenih terminov, bi moral plačati 3 groše kazni za vsak star, ki ga ne bi priskrbel pravočasno (X, str. 248).

Leta 1347 so v Dubrovniku še vedno čutili pomanjkanje žita. 6. julija je Mali svet dovolil prebivalcem Ulcinja, da lahko uvažajo v Dubrovnik žito, ki ga doslej niso smeli zaradi dubrovniških represalij proti Ulcinju. (X, str. 267). Lavrencij, dubrovniški klicar, pa je 10. avgusta po naročilu Malega sveta in kneza razglasil, da dobi vsaka oseba, ki pripelje v Dubrovnik žito do konca meseca oktobra, nagrado (XIII, str. 3). Da so bile pri nakupu žita težave, tako da je bilo posledica pomanjkanje žita, dokazuje sklep Velikega sveta 1. oktobra, ki je za vse leto prepustil knezu in Malemu svetu proste roke pri sklepanju pogodb s trgovci za nakup žita (X, str. 278). Žito so morali trgovci prodajati zgolj na občinskem trgu.

Mali svet je imel v zvezi z nakupom žita tudi nalogo – izbrati je moral *sindike*, to je nekakšne pooblaščené nakupovalce žita. Bili so poslani v tuje dežele z vsem polnomočjem in naročili, koliko žita morajo kupiti za denar ali posojilo, po kakšni ceni (npr. za najboljšo ceno, do 20 grošev za star ipd.). Sindiki so šli na pot sami ali s slugami. Določena jim je bila plača. Ta je bila odvisna od kraja, v katerega so bili poslani. Sindik je dobil povrnjene tudi stroške za konje in hlapce. Mali svet je pošiljal sindike predvsem: v Benetke, Ancono, na Sicilijo, v Apulijo, Spina-rezo, Carigrad, Smirno in druge kraje v Levanti. Redkeje najdemo določbe o nakupu žita iz "Slavonije" (balkanskega zaledja). Količine, ki naj bi jih kupili, so bile različne. Te so navedene v salmah ali starih. V skladu s pomanjkanjem žita leta 1347 so določbe pri izbiri sindikov. Takrat so se izvoljeni sindiki izmikali sprejeti ne-hvaležno nalogo. Za odklonitev imenovanja za sindika so bile določene visoke denarne kazni, celo višje, kot je določal statut. 6. avgusta je Veliki svet sklenil, da nihče, ki bo izvoljen za sindika, a bo odklonil to vlogo, ne sme plačati kazni, nižje od 100 perperjev, čeprav je statut določal kazen 25 perperjev (X, str. 270). 31. avgusta pa je bila kazen celo 200 perperjev (X, str. 275).

Denarna sredstva za nakup žita je dubrovniška občina priskrbel na različne načine. Najpreprosteje je bilo, da je Veliki svet namenil določena sredstva iz občinske blagajne (XXIX, str. 197–1326; X, str. 244, 235–1346; XIII, str. 268–1359). Kadar občina ni imela denarja in so bile v zalogi majhne količine žita, je bil v Velikem svetu sprejet sklep, da se najame posojilo;

tako se je zgodilo 28. decembra 1328 (XXIX, str. 256). Pri tem je šlo za individualna posojila ali pa za posojilo (*impromptum generale*). Če so posojali denar občini posamezniki, je bila določena obrestna mera v višini 10%, posojilodajalcu pa naj bi občina izstavila pisni dokument (XXIX, str. 175–1325; XIII, str. 7–1348). Vedno je bila dodana določba, da denarja, posojenega za nakup žita, ni dovoljeno uporabljati za druge namene, na primer darovati, vložiti v banko ali nameniti za razne občinske izdatke. Kdor bi prekršil to uredbo, bi bil kaznovan z denarno kaznijo od 25 do 50 perperjev (XXXIX, str. 175–1325, str. 267–1329; X, str. 240–1346).

Velikokrat si je občina sposodila denar za nakup žita od posameznih trgovcev, predvsem kadar je šlo za manjše količine. Če je bila v igri večja vsota denarja, je Veliki svet razpisal generalno posojilo. Izbrali so 5 ali 6 plemičev, ki so večjo vsoto posojila razdelili med 100 ali več prebivalcev Dubrovnik (X, str. 179–1345, str. 235–1346; XIII, str. 114–1350). Zelo pogosto so za nakup žita vzeli tudi denar iz zapuščine mladoletnih dedičev in sirot (pupilarno posojilo). S tem posegom so se morali strinjati varuhi zapuščin, ki so izročili denar z določenimi pogoji (XIII, str. 78–1349, str. 80–1349, str. 107–1350). Če občina ni imela sredstev za vračanje posojila, je dala trgovcem v zakup mitnino vina. Ker je trgovcem ta način odplačevanja posojila prinašal visoke dobičke, sta si Mali svet in knez pridržala pravico, da predčasno vrnete posojilo in s tem odvzameta mitnino vina (XXIX, str. 370–1332; X, str. 270–1347; XIII, str. 42–1348, str. 114–1350). Dolgove za nakup žita je občina vračala tudi na ta način, da jih je vračala od prodaje občinske soli (XXIX, str. 253–1328, str. 395–1336) ali občinskega žita (XXIX, str. 293, 294–1330, str. 395–1336; X, str. 179–1348, mora vrniti v osmih mesecih).

Razdeljevanje žita je bilo v rokah Malega sveta. O tem je sicer odločal Veliki svet, ki je npr. dal 22. oktobra 1325 neomejeno pooblastilo knezu in Malemu svetu, da lahko prodajata žito na drobno in debelo do tiste količine in za tisto ceno, kot se jima bo zdelo primerno (XXIX, str. 185). Mali svet je določal način prodaje, količino žita, ki so ga razdelili na posameznike (največ in najmanj), ter ceno žita. Občinsko žito so razdeljevali trgovci, ki so bili za to določeni, ali posebni razdeljevalci žita (XXXIX, str. 185, 187–1325, str. 218–1326, str. 268–1329, str. 285–1330, str. 304–1331, str. 339–1332, str. 339, 344, 368–1332). To nalogo je Mali svet lahko poveril tudi čuvarjem žita (*officiales ad conservandum bladum*, X, str. 242/3–1346), oziroma uradnikom žitnega skladišča (*officiales super fundicum frumenti*, X, str. 151–1347). Zgodilo se je, da je Mali svet prodal žito trgovcu, da bi prevzel razdeljevanje žita. 19. oktobra 1336 je prodal žito že omenjenemu Luki de Gamba, in sicer 500

starov občinskega žita za ceno 18 grošev za star. Žito je moral plačati do 25. oktobra, nato pa naj bi ga ga je prodajal na občinskem trgu kolikor in kadar bi se mu je zdelo (X, str. 398). Podobno določbo glede prodaje žita srečamo tudi v sklepu 27. III. 1332 (XXIX, str. 344) Ta prosta prodaja je dokaz, da je bilo v občinskem skladišču dovolj žita za prodajo. Večkrat v sklepih Malega sveta najdemo določbo, da lahko trgovci prodajo žito vsem tistim kupcem, ki lahko žito plačajo (XXIX, str. 399–1332; XIII, str. 13–1348). V obdobju krize in pomanjkanja pa je v Dubrovniku pri oskrbi z živili obstajala neke vrste racionalizacija. To nam potrjujejo določbe iz obdobja po letu 1346, ko je bilo sklenjeno, da morajo razdeljevati žito "per zedulas" (X, str. 242) oziroma ga prodati tistim, ki prinesejo "cartulinas" (X, str. 251–1347). Navadno so žito prodajali na stare, leta 1347, ko je bila kriza, pa so ga razdeljevali na "cupelle"⁶ (le 1–2 na teden). Kako pomembno službo je Mali svet naložil leta 1347 plemičema Ursu Zamanjiću in Petru de Baugella, ko ju je izvolil za "officiala" za žitni trg, kažejo določbe. V času službovanja od 13. januarja do konca februarja naj bi izmenoma ves dan od jutra do kosila in od kosila do večera na žitnem trgu čuvala ključe skladišča in vodila posebno knjigo (quaternium cartularinarum). Od kosila do večera naj bi imela trg odprt in prodajala žito tistim, ki bi prinesli "cartulinas". Za vsak teden sta smela dati vsaki osebi največ 1–2 "cupella" žita, za to pa sta morala dati potrdilo. Paziti sta morala, da kupljenega žita ne bi izvažali. Za plačo naj bi prejela vsak en groš na dan. Če ne bi bila oba ali vsaj kateri, od kosila do večera na svojem službenem mestu, kot jima je bilo naročeno, bi izgubila za tisti dan plačo in plačala še tri groše kazni (X, str. 251).

Kadar je bila žetev slaba ali je v mestu začelo primanjkovati hrane, je vlada prevzela v svoje roke tudi razdeljevanje žita. Najprej je dvignila ceno žita in strogo pazila, da so se je prodajalci držali. Cena pa je bila vedno nizka in dostopna tudi siromašnemu prebivalstvu. Prodajna cena je bila navadno nižja od nakupne. Razliko je pokrila država. V letih, v katerih je zmanjkovalo hrane, je država zasebnikom zaplenila žito; le-ti so morali izročiti ključe svojih shramb. Takrat so vse žito prenesli v državno skladišče. V letih pomanjkanja je bilo tudi predpisano, koliko žita pripada osebi na teden.

To je le nekaj odlomkov iz najine seminarske naloge, ki sem jih skušal sintetizirati. Na ta način sem nameraval prikazati, kako odlično je bila v Dubrovniku v 14. stoletju organizirana oskrba mesta z žitom.

Kasneje sem obdelal primer tujca v Dubrovniku, ki se je v prvi polovici 14. stoletja vključil v oskrbo z žitom. V tridesetih letih 14.

stoletja so Dubrovnik preplavili trgovci iz Benetk, Firenc in drugih italijanskih mest. Sklepale so se velike kupčije in izvajale različne finančne transakcije. Med temi trgovci je bil tudi *Bencio del Buono* iz Firenc, našla pa sva ga tudi v gradivu za seminarsko nalogo. Bencio del Buono de Sachetti iz Firenc je igral v tridesetih letih 14. stoletja zelo vidno vlogo v trgovskem in javnem življenju Dubrovnika.⁷ Njegovo ime je bilo prvič omenjeno v dubrovniških notarskih knjigah (okrog leta 1318) ob povečani dejavnosti zastopnikov florentinskih trgovskih hiš na dubrovniškem tržišču. Te so prišle v poslovni stik z Dubrovnikom prek Barlette. Florentinci iz Barlette so oskrbovali Dubrovnik predvsem z žitom.⁸ Med zelo pomembne Benciojeve dejavnosti v Dubrovniku je sodilo njegovo sodelovanje v preskrbi z žitom. Pri tem je na razne načine sodeloval z dubrovniško občino. Že leta 1324 je bil omenjen kot priča pri prevzemu denarja za nakup pšenice.⁹ Zelo je sodeloval pri nakupu in prodaji pšenice leta 1329. Skupaj z Ducciem Puccijem iz Firenc se je 13. marca obvezal pred dubrovniškim knezom, da bo priskrbel "salmas ducentos frumentis" do velike noči.¹⁰ Julija je Bernardus Viberto de Maiorica potrdil, da je od Bencia v imenu občine prejel "libris 69 venetorum grossorum in argento" za plačilo 300 salm pšenice.¹¹ 2. septembra pa je Mali svet sprejel sklep, da lahko Bencio kupi v fundiku "ordeum Pisani" po najugodnejši ceni, vendar ga ne sme prodajati dražje, kot za 25 grošev za star.¹² Ko je dubrovniška vlada leta 1339 kupovala žito in je pri Martinussiju Menčetiću in Benciu del Buonu najela posojilo, jima je morala odstopiti prodajo žita. Knez je 3. septembra pooblastil Martinussija in Bencija, da lahko razpolagata z žitom iz Apulije v fundiku, in sicer s 1731 stari "oredei". Oba sta namreč občini posodila za nakup pšenice 1997 perperjev in 11 grošev.¹³ Večje količine žita je dubrovniška občina kupila leta 1339 v Solunu, zato je morala za izplačilo

⁷ I. Voje, Bencio del Buono, Istorijski časopis, XVIII, Beograd 1971, str. 190–199; Bariša Krekić, Sul retroscena familiare di Franco Sacchetti: il Veneziani "Franciscus speziarius" ed il Fiorentino "Bencius del Buono" a Ragusa nella prima metà del trecento, Studi veneziani, n. s. XXXVII, Pisa–Roma 1999, str. 15–49.

⁸ Mirjana Popović, Prilog ekonomsko istoriji Dubrovnika. Trgovачki odnosi sa južnom Italijom (1266–1442), Zbornik Filozofskog fakulteta u Beogradu, V/1, Beograd 1960, str. 244–246.

⁹ Povijesni arhiv u Dubrovniku, Div. not., knj. IV, fol. 65–19. XI., predstavnik oz. nuncij neke družbe iz Barlette je sprejel od občine denar v višini "soldos 1712 et denarios VIII venetorum grossorum" za nakup pšenice.

¹⁰ Div. canc., knj. IX, fol. 369; 22. marca sta izročila knezu "salmi 225 frumenti".

¹¹ Ibid., knj. IX, fol. 64.

¹² NSHSM, XXIX, str. 273–274.

¹³ Div. not., knj. VI, fol. 51'.

⁶ Cupellus je manjša mera in znaša 1/6 stara = 16,401 litra.

20.000 perperjev razpisati posojilo. Najprej je vlada razpisala posojilo v višini 6000 perperjev in ga razdelila med 120 oseb. Nato je ukazala, da je treba prodati 2000 starov pšenice. Ker vse to ni zadostovalo za izplačilo dolga, je vlada pooblastila Martinussija in Bencija, da se v imenu občine pogodita z upniki. Pri tem sta dobila pravico do neomejene uporabe žita, in to tistega, ki je bilo v Dubrovniku, in tistega, ki naj bi še prispelo.¹⁴ Dubrovniška vlada jima je odstopila prodajo žita tudi v zvezi z drugimi uslugami. Ko je dubrovniška občina konec leta 1340 potrebovala večje količine zlatih dukatov, je od Martinussija in Bencija kupila vosek v vrednosti 5530 perperjev. Ta vosek je poslala v Benetke, kjer naj bi bil prodan, izkupiček pa menjan v dukate. Za povračilo vsote sta dobila v zakup prodajo pšenice.¹⁵

Dubrovniška vlada je že zelo zgodaj skrbela za to, da bi imela v svojih skladiščih dovolj velike zaloge žita, ki bi zadostovale tudi za pomanjkanje ali naravne nesreče. Zato so v začetku 15. stoletja poiskali posebne mojstre, ki so v živo skalo izdolbli globoke jame v obliki velikih vodnjakov. Graditev so končali leta 1540. V njih so shranjevali državno žito. Te jame, ki so jih ljudje začeli imenovati "rupe", so bile narejene v živo skalo v južnem, kamnitem delu mesta (na najvišjem delu otočka "Lave"). "Rupe" so bile v začetku pokrite z deskami, kasneje so jih prekrili s streho. Ker so postale zelo pomemben dejavnik v oskrbi Dubrovnika z žitom, so na tem mestu zgradili večjo stavbo. Danes so "rupe" velika kamnita dvonadstropna zgradba, pomemben muzej prehrane, v kateri je 15 žitnih shramb – jam, globokih kakih deset metrov. V "rupah" so lahko shranili okrog 1200 ton pšenice. Tako so prišli Dubrovčani do zelo zdravih, prostornih in izjemnih skladišč za žito.¹⁶ Zelo redko se je zgodilo, da so ostali Dubrovčani brez glavnega in osnovnega vira prehrane.

¹⁴ Ibid., knj. VI, fol. 83–15. XII. 1339; Bariša Krekić, *Dubrovnik i Levant*, Beograd 1956, str. 62.

¹⁵ Div. Not., knj. VI, fol. 178, 178–1. XII. 1340.

¹⁶ Risto Jeremić–Jorjo Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika*, I, Beograd 1938, poglavje "Ishrana", str. 27–35.